

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 2 mars 1944 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring i krigsfamiljebidragsförordningen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 404, vilken behandlats av andra lagutskottet, hava herrar *Hagberg* i Luleå och *Persson* i Stockholm hemställt om viss ändring av 6 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521).

I samband med värnpliktigs beredskapstjänstgöring utgår som bekant i fall av behov bl. a. familjepenning. Denna är enligt ovannämnda författningsrum maximerad till så stort belopp för dag, som framgår av följande tariff:

	1	2	3
Ortsgrupp	För hustru och fränskild hustru ävensom — därest värnpliktig icke sammanlever med hustru eller hustrun, med vilken han sammanlever, är arbetsoförmögen — för annan familjemedlem, som förestår hemmet åt värnpliktig med hemmavarande familjemedlem under 16 år kronor	För annan familjemedlem över 16 år än som avses i kol. 1 kronor	För annan familjemedlem under 16 år än som avses i kol. 1 kronor
I.....	2·75	1·40	1·10
II.....	3—	1·65	1·20
III.....	3·25	1·90	1·30

Enligt 3 § krigsfamiljebidragsförordningen anses såsom medlem av den värnpliktiges familj en var av följande personer, nämligen:

a) den värnpliktiges hustru, med vilken han sammanlever, samt hans barn och adoptivbarn under sexton år, som äro under hans vårdnad;

b) den värnpliktiges hustru, barn och adoptivbarn i annat fall än under a) sägs, hans föräldrar och adoptant, hans hustrus barn och adoptivbarn samt hans fränskilda hustru, en var under förutsättning, *dels* att den värnpliktige är underhållsskyldig gentemot vederbörande och *dels* att antingen den värnpliktige före inkallelsen i väsentlig mån bidrog till vederbörandes underhåll eller det eljest kan antagas, att han skulle hava i väsentlig mån bidragit till underhållet, om inkallelsen ej mellankommit; samt

c) den värnpliktiges husföreståndarinna under förutsättning, att den värnpliktige sammanbor med egna eller hustrus barn eller adoptivbarn under sexton år samt, därest han sammanbor jämväl med hustru, att hustrun är oförmögen till arbete.

Annan anhörig till den värnpliktige än i a) och b) här ovan sägs samt husföreståndarinna i andra fall än som avses i c) kan, när synnerliga skäl därtill äro, på ansökan av familjebidragsnämnd genom beslut av arbetsmarknadskommissionen jämställas med familjemedlem.

Beträffande familjepening för familjemedlem, som avses i b), gäller enligt 7 § 2 mom. utöver den i 6 § 1 mom. fastslagna maximeringen, att bidraget ej får överstiga värdet av det underhållsbidrag som den värnpliktige lämnat före inkallelsen eller eljest kan antagas skola ha lämnat, om inkallelsen ej kommit emellan.

Motionärerna ha mot avfattningen av den här ovan intagna tariffen anmärkt, att en moder, som förestode en ogift sons hushåll och därför av denne åtnjöte hel försörjning vid sonens inkallelse till beredskapstjänst, i familjepening kunde erhålla högst de i kolumn 2 angivna beloppen. Dessa motsvarade, enligt vad motionärerna vidare anfört, icke på långt när vad som vore oundgängligt nödvändigt för ett nödortfittigt livsuppehälle. Den som förestode hushållet för värnpliktig borde hänföras under kolumn 1 i tariffen, även då den värnpliktige icke vore gift eller hade hemmavarande barn under 16 år. På grund härav ha motionärerna hemställt, att texten i kolumn 1 måtte ändras till »För hustru och fränskild hustru ävensom för annan familjemedlem, som förestår hemmet åt den värnpliktige.»

Enligt den före 1942 års förordning gällande krigsfamiljebidragsförordningen voro maximibeloppen per dag för familjepening bestämda sålunda:

1	2	3	4
Ortsgrupp	För hustru eller, där bidrag ej utgår för hustru, annan familjemedlem, som förestår den värnpliktiges hem kronor	För annan familjemedlem <i>över</i> 16 år än som avses i kol. 2 kronor	För annan familjemedlem <i>under</i> 16 år än som avses i kol. 2 kronor
I.....	2.—	1.25	0.85
II.....	2.25	1.50	0.95
III.....	2.50	1.75	1.05

1941 års krigsfamiljebidragskommitté, vars förslag låg till grund för den nya förordningen, anmärkte beträffande tillämpningen av denna tariff bl. a., att värnpliktigs moder, som beviljats familjepening, enligt praxis hänfördes till kolumn 2, om den värnpliktige hade syskon under 16 år, vilka enligt särskilt medgivande skulle räknas som familjemedlemmar, och såväl modern som syskonen sammanbodde med den värnpliktige. Beviljades värnpliktigs moder familjepening i andra fall, hänfördes hon till kolumn 3, även

om hon skötte den värnpliktiges hushåll. Kommittén föreslog i förevarande hänseende, att familjemedlem, som förestod den värnpliktiges hem, skulle hänföras till samma kolumn som hustru, så snart bidrag icke utgick till hustru, med vilken den värnpliktige sammanlevde, eller bidrag väl utgick till henne men hon var oförmögen till arbete. Den värnpliktiges hushållerska, som genom särskilt beslut jämställts med familjemedlem, skulle enligt kommitténs förslag alltid hänföras till samma kolumn som hustru.

Med anledning av vissa önskemål, som framförts av familjebidragsnämnder, förklarade kommittén, att det icke kunde förnekas att det i åtskilliga fall vore motiverat att familjepenningen utginge med samma belopp för ensamstående moder som för hustru. Det läte sig emellertid icke göra att för individuella fall föreskriva höjning av familjepenningens maximum, och en generell höjning av familjepenningens maximum för ensamstående moder funne kommittén icke tillräddig framför allt med hänsyn till svårigheten att tillförlitligt fastställa, huruvida den värnpliktige sonen verkligen före inkallelsen fullgjort sin underhållsskyldighet mot modern. Så snart den värnpliktige icke sammanlevde med hustrun eller hon vore arbetsoförmögen och modern förestode den värnpliktiges hem, räknades emellertid modern som husföreståndarinna och erhöle familjepenning enligt samma kolumn i tariffen som hustru.

I den proposition (339/1942), varigenom bl. a. förslag till ny krigsfamiljebidragsförordning framlades för riksdagen, erhöil tariffen i 6 § 1 mom. den lydelse, som sedermera antogs av riksdagen. *Föredragande departementschefen, statsrådet Sköld*, uttalade i propositionen, att krigsfamiljebidragskommitténs förslag om att den värnpliktiges husföreståndarinna skulle hänföras under kolumn 1 i tariffen enligt hans mening borde i princip gälla endast för det fall, att den värnpliktige hade hemmavarande barn under 16 år. Avsevärda svårigheter torde nämligen uppstå att fastställa, huruvida exempelvis moder, med vilken den värnpliktige sammanbodde, vore att anse som den värnpliktiges husföreståndarinna eller om i stället den värnpliktige skulle anses innebo hos modern. Om emellertid tillsynsmyndigheten medgivit, att den värnpliktiges syskon under 16 år finge räknas som familjemedlemmar, och den värnpliktige sammanbodde med såväl modern som syskonen borde i överensstämmelse med rådande praxis modern som husföreståndarinna hänföras till samma kolumn som hustru. Lika med kommittén funne departementschefen det icke tillräddigt att föreskriva samma maximibelopp för ensamstående moder som för hustru, framförallt med hänsyn till den av kommittén påpekade svårigheten att tillförlitligt fastställa i vilken omfattning den värnpliktige före inkallelsen verkligen fullgjort sin underhållsskyldighet mot modern.

I riksdagen väcktes icke någon motion beträffande ifrågavarande spörsmål. *Andra lagutskottet*, som behandlade propositionen (utlåtande nr 45), hemställde utan särskilt yttrande i frågan om bifall till den i propositionen föreslagna lydelsen av tariffen. Riksdagen godkände utskottets utlåtande.

Med hänsyn till önskvärdheten av att i särskilda fall kunna lämna ekonomiskt bistånd till inkallade värnpliktiga och deras familjer vid sidan av den författningsmässigt reglerade biståndsverksamheten anvisade 1941 års riksdag (skrivelse nr 338) efter därom av Kungl. Maj:t i proposition nr 227 framställt förslag för *hjälpverksamhet till förmån för de till militärtjänstgöring inkallades familjer* för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor. Dessa medel voro avsedda att användas för en i fria former bedriven hjälpverksamhet, ämnad som ett komplement till den genom förordningarna om familjebidrag och värnpliktslån reglerade bidrags- och låneverksamheten. Det var här icke fråga om en mera allmän förstärkning av familjebidragen utan om ingripanden i sådana särskilt behjärtansvärda fall, som icke lämpligen kunde regleras i en allmän författning. Fördelningen av bidragen skulle i regel ske genom överståthållarens och landshövdingarnas försorg.

I 1942 års statsverksproposition beräknades, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1942/43 för ovannämnda ändamål ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor. I propositionen nr 339 med förslag bl. a. till krigsfamiljebidragsförordning anmärkte föredragande departementschefen, att de genom detta förslag åsyftade förbättringarna av de författningenligt till de inkallade utgående förmånerna icke torde överflödiggöra den hjälpverksamhet, som i friare former bedreves med anlitande av nyssnämnda anslag, eller mer avsevärt nedbringa behovet av särskild medelsanvisning för ändamålet. Detta torde emellertid vara av den art, att det lämpligen borde tillgodoses över förskottsstat. I anledning härav återkallades det i statsverkspropositionen gjorda förslaget om anslagsberäkning för ändamålet.

Medel för ifrågavarande hjälpverksamhet ha sedermera anvisats från förskottsstaten för försvarsväsendet.

Beträffande riktlinjerna för hjälpverksamheten må utöver vad ovan nämnts anmärkas, att föredragande departementschefen i propositionen 339/1942 — i anslutning till ett av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framfört, av departementschefen avstyrkt förslag, att familjepenning med för hustru avsett belopp alltid skulle utgå till åtminstone en medlem av familjen — förklarar sig förutsätta, att behov av ekonomiskt bidrag på grund av värnpliktigs inkallande till tjänstgöring, vilket icke kunde täckas inom ramen för familjebidragsförfattningarna, liksom dittills åtminstone tills vidare skulle kunna i särskilda fall tillgodoses genom anlitande av medel, som ställdes till landshövdingarnas förfogande för hjälpverksamhet till inkallade värnpliktigas familjer.

Enligt vad utskottet inhämtat har Kungl. Maj:t under 1943 två gånger avslagit framställningar från enskilda om ändring av krigsfamiljebidragsförordningen beträffande familjepenning för moder och husföreståndarinna. Båda gångerna inhämtades yttrande från arbetsmarknadskommissionen. Den ena framställningen åsyftade en förhöjning av familjepennings maximum för moder. I sitt yttrande den 13 maj 1943 över densamma erinrade arbets-

marknadskommissionen om att frågan varit föremål för statsmakternas prövning så sent som 1942. Det ansågs därför icke kunna ifrågakomma att upptaga fråga om någon ändring. Enligt kommissionens förmenande förelåge heller icke anledning härtill. I den andra framställningen hemställdes bl. a. om sådan ändring i krigsfamiljebidragsförordningen, att familjepenning för moder eller annan familjemedlem, som förestode den värnpliktiges hem, komme att utgå enligt samma tariff som för hustru, även om minderåriga barn ej funnes. Arbetsmarknadskommissionen höll i sitt den 28 juli 1943 dagtecknade yttrande över framställningen före, att vissa skäl talade för en sådan regel. Då emellertid frågan om familjepennings storlek i dylikt fall så sent som föregående år varit föremål för statsmakternas prövning, ansåge sig kommissionen icke böra föreslå någon ändring.

Då värnpliktig inkallas till beredskapstjänstgöring, utgår som bekant i fall av behov bl. a. familjepenning för hans familjemedlemmar. Enligt 3 § krigsfamiljebidragsförordningen skall såsom familjemedlem räknas även den värnpliktiges moder (oavsett huruvida hon bor tillsammans med sonen eller ej) under förutsättning dels att den värnpliktige är underhållsskyldig mot henne och dels att antingen den värnpliktige före inkallelsen i väsentlig mån bidrog till hennes underhåll eller det eljest kan antagas, att han skulle ha i väsentlig mån bidragit till underhållet, om han icke blivit inkallad. Såsom familjemedlem räknas vidare den värnpliktiges husföreståndarinna under förutsättning att han sammanbor med egna eller hustrus barn under sexton år samt, därest han sammanbor jämväl med hustru, att hustrun är oförmögen till arbete. Syskon anses ej såsom familjemedlem men kan genom särskilt beslut av arbetsmarknadskommissionen jämsställas med sådan. Detsamma gäller om husföreståndarinna i andra fall än nyss nämnts.

Utskottet.

Familjepenningen per dag är enligt 6 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen maximerad på sätt framgår av den ovan å s. 1 intagna tariffen. Enligt densamma hänföres moder, som icke bor tillsammans med den värnpliktige, alltid under kolumn 2. Bor hon tillsammans med den värnpliktige och förestår hemmet åt honom, kommer hon under kolumn 1, om den värnpliktige har hemmavarande familjemedlem (även syskon, som genom särskilt beslut jämsställts med familjemedlem) under 16 år, men eljest under kolumn 2. Vad sålunda sagts om moder, som förestår hemmet åt den värnpliktige, gäller även varje annan husföreståndarinna.

I förevarande motion har hemställts om sådan ändring av tariffen i 6 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen, att huvudet till kolumn 1 erhåller följande lydelse: »För hustru och frånskild hustru ävensom för annan familjemedlem, som förestår hemmet åt den värnpliktige.»

Motionärerna åsyfta enligt motiveringen till motionen huvudsakligen en förbättring av familjepenningen för moder, som förestår en ogift sons hus-håll. Yrkandet innebär emellertid, att icke blott moder utan även varje annan husföreståndarinna skulle under alla förhållanden hänföras under kolumn 1 i tariffen. Såsom förutsättning för rätt till familjepenning för

husföreståndarinnan gäller enligt kolumn 1, att den värnpliktige icke sammanlever med hustru eller att hustrun, om han sammanlever med henne, är arbetsoförmögen. Då denna förutsättning ej medtagits i den av motionärerna föreslagna lydelsen, skulle enligt denna familjepenning utgå för husföreståndarinnan även i det fall att den värnpliktige sammanlever med hustru, som är fullt arbetsför. Sistnämnda ändring torde ej vara avsedd.

Beträffande förarbetena till den gällande tariffen har redogörelse lämnats här ovan. Bestämmelsen att husföreståndarinnan skall hänföras under kolumn 1 endast i det fall, att den värnpliktige har hemmavarande familjemedlem under sexton år, motiverades därmed att avsevärda svårigheter skulle uppstå att fastställa, huruvida exempelvis moder, med vilken den värnpliktige sammanbor, är att anse som den värnpliktiges husföreståndarinna eller om i stället den värnpliktige skall anses innebo hos modern.

Otvivelaktigt tala vissa skäl för en förbättring av familjepeningen för husföreståndarinnan. Om det kan fastställas, att exempelvis en moder, som bor tillsammans med en ogift son, åtnjuter sin huvudsakliga försörjning av sonen, borde hon enligt utskottets åsikt med avseende å familjepenning jämföras med hustru. De farhågor som vid förordningens tillkomst uttalades beträffande möjligheten att konstatera, under vilka förhållanden och villkor en moder och son ha gemensamt hem, torde emellertid, enligt vad utskottet erfarit, ha besannats. Enligt inhämtade upplysningar ha svårigheter ej sällan uppstått att kontrollera, huruvida och i vad mån en till beredskapstjänstgöring inkallad verkligen bidragit till sin moders underhåll. Verkställd kontroll har ibland visat, att den bidragssökandes uppgifter här om varit otillförlitliga. Med hänsyn härtill anser sig utskottet ej kunna föreslå en generell höjning av maximibeloppet för familjepenning till husföreståndarinnan.

All bidragsverksamhet, som regleras av författningsnormer, måste ju enligt sakens natur bli schematisk och därför i många fall bristfällig. För avhjälpande härav har vad angår familjebidragen sedan åtskilliga år till landshövdingarnas förfogande ställts medel för hjälpverksamhet till förmån för de till militärtjänstgöring inkallades familjer. Dessa medel äro avsedda att användas för en i fria former bedriven hjälpverksamhet, ämnad som ett komplement till den genom författningar reglerade bidragsverksamheten. Medlen hava förutsatts kunna komma till användning även för att i särskilt behjärtansvärda fall tillgodose behov av förstärkning av familjepeningen. Enligt utskottets åsikt bör sådan förstärkning i fall av behov lämnas exempelvis till moder, som förestår en ogift sons hem, om det kan klarläggas, att hon åtnjuter sin huvudsakliga försörjning av sonen.

Under hänvisning till vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 2 mars 1944.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman*, *Wistrand**, *Forslund*, *Olof Carlsson*, *Mannerskantz*, *Roos*, *Hage* och *Wahlund**;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Olovson* i Västerås* och *Ryberg**, fru *Nordgren*, herr *von Seth*, fru *Johansson** samt herrar *Witzell* och *Jansson* i Hällefors.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
